

6. Improvisar, individual ou colectivamente, breves melodías tonais ou modais, pequenas formas musicais partindo de premisas relativas a diferentes aspectos da linguaxe musical.

Este criterio pretende comprobar a asimilación dos conceptos tonais e modais básicos, o desenvolvemento da creatividade e a capacidade de selección e usar libremente os elementos da linguaxe musical de acordo cunha idea e estruturados nunha forma musical. Tamén avaliará a actitude para integrarse como un membro máis no grupo.

7. Recoñecer auditivamente e describir con posterioridade os trazos característicos das obras escoitadas ou interpretadas.

Coa aplicación deste criterio preténdese comprobar a capacidade do alumnado para percibir os aspectos básicos dunha obra musical: rítmicos, melódicos, tonais, modais, cadenciais, formais, tímbricos, modos de ataque, articulacións, etc., seleccionando previamente os aspectos que deban ser identificados ou ben deixando libremente que identifique os aspectos que lle resulten máis salientables.

8. Interpretar de memoria, individual ou conxuntamente, fragmentos de obras do repertorio, seleccionados entre os propostos polo alumnado.

Este criterio trata de avaliar o coñecemento do repertorio do alumnado, a súa capacidade de memorización, o desenvolvemento da súa sensibilidade musical, a súa capacidade expresiva, así como a súa actitude ante a música e ante os seus compañeiros e compañeiras.

9. Improvisar ou compoñer e interpretar unha breve obra musical para unha melodía dada que precise da participación de varios intérpretes e incorporar movemento coreográfico, utilizando os coñecementos musicais adquiridos.

Con este criterio preténdese comprobar o grao de asimilación dos conceptos teóricos da linguaxe musical e da capacidade do alumnado para usalos e combinalos na creación dunha pequena obra musical, a súa capacidade para construír a través do movemento unha creación coreográfica, axeitando o seu concepto ao carácter expresivo da obra, así como a súa disposición para realizar un traballo de maneira cooperativa, integrándose nun grupo.

10. Realizar traballos ou exercicios aplicando as ferramentas das tecnoloxías da comunicación aplicadas á música.

Con este criterio preténdese comprobar o desenvolvemento alcanzado no uso dos editores de partituras, secuenciadores, MIDI e software para aplicacións audiovisuais.

Orientacións metodolóxicas.

-Promover a interacción entre o alumnado e o profesorado para crear un ambiente de cooperación e participación que favoreza a comunicación e o intercambio de ideas.

-Planificación de actividades que permitan que o alumnado poida expresarse de xeito persoal dentro dun marco ben definido, con obxectivos e criterios claros en todo momento.

-Adaptar os obxectivos e contidos da materia aos intereses e capacidades de cada alumna e alumno.

-Potenciar a mirada crítica, de xeito que as alumnas e os alumnos poidan ser conscientes dos recursos empregados e poidan construír a súa propia opinión e creación con espírito responsable.

-Empregar e fomentar o uso das TIC, de xeito informativo e de xeito expresivo.

-Realizar actividades que teñan como resultado un produto final completamente terminado, de calidade e apto para ser presentado.

-Potenciar a sensibilidade artística e estética e os valores positivos propios dunha sociedade harmoniosa e equilibrada.

-Potenciar a presenza da reflexión teórica durante o proceso da elaboración práctica.

LITERATURA UNIVERSAL

Introdución.

Toda obra literaria é, sen dúbida, unha representación da vida, parcial pero significativa, así como un produto estético que utiliza a linguaxe como materia prima. Como tal, posúe unha intención artística en que o compoñente subxectivo do escritor ou escritora intervéñen para crear un universo novo a partir dunha realidade vivida ou sentida. Sabemos que a literatura se interesa polas nosas concepcións, interpretacións e experiencias do mundo; polo tanto, o seu estudo pode enfocarse como unha análise das ideas, dos sentimentos e do medio social e natural das persoas. Esta é a razón pola que a lectura e o estudo das figuras clásicas universais significa enfrontarse a todo canto rodea o xénero humano.

O estudo da literatura universal, pola perspectiva global que ofrece, debe contribuír a unha ampla formación literaria e humanística das alumnas e dos alumnos que sirva para afondar e ampliar a súa visión do mundo e para adquirir unha formación acorde cos seus intereses académicos e profesionais de cara ao futuro.

A aproximación aos textos literarios realizada durante os anteriores anos de ensino debe completarse cunha visión de conxunto dos grandes movementos literarios e das obras de autoras e autores máis representativos doutras literaturas, o que proporcionará unha visión máis comprensiva, ampla e profunda do discurso literario como fenómeno universal.

Pero a literatura aborda, tamén, temas recorrentes, case sempre comúns a culturas moi diversas que tiveron permanentemente unhas inquietudes semellantes, se enfrontaron a necesidades parecidas e matinaron a través dos tempos as mesmas fantasías. Os grandes temas da literatura universal son, sen

dúbida, as grandes preocupacións da humanidade en relación a todo o que a rodea.

A materia iníciase cun primeiro bloque en que se presentan os contidos comúns, que poden considerarse como principios básicos do traballo activo na aula, e que teñen como obxecto os textos. O segundo bloque, cunha introdución histórica, dedícase á literatura ata a Idade Media. Hai cinco bloques máis en que se reúnen os grandes períodos e movementos posteriores ata os nosos días. Remátase a materia cun bloque, o oitavo, que trata directamente as relacións da literatura coas demais artes, o cinema como arte universal contemporánea, o teatro como arte total, centrándose especialmente no século XX e na actualidade.

Convén sinalar que, aínda que a orde de presentación dos contidos sexa a cronolóxica, existe a posibilidade dunha secuencia didáctica que poña de relevo a recorrencia permanente de certos temas e motivos, así como as diferentes inflexións e enfoques que reciben en cada momento da historia.

O último bloque, que relaciona a literatura universal coas outras artes, especialmente co cinema, pode servir para dar unha visión global da materia a través das obras máis modernas de todos os xéneros, que recollen de formas diversas os mitos e xestas heroicas clásicas e deixan ver a súa evolución a través da historia da arte.

Obxectivos.

O ensino da literatura universal no bacharelato terá como obxectivo contribuír a desenvolver no alumnado as seguintes capacidades:

1. Coñecer os grandes movementos estéticos, as principais obras literarias, autoras e autores que foron conformando a nosa realidade cultural.

2. Ler e interpretar con criterio propio textos literarios completos e máis fragmentos representativos deles e saber relacionalos cos contextos en que foron producidos.

3. Constatar, a través da lectura de obras literarias, a presenza de temas recorrentes, tratados desde diferentes perspectivas, ao longo da historia; temas que manifestan inxedanzas, crenzas e aspiracións comúns aos seres humanos en todas as culturas.

4. Comprender e valorar criticamente as manifestacións literarias como expresión de creacións e sentimentos individuais e colectivos e como manifestación do afán humano por explicar o mundo en diferentes momentos da historia.

5. Analizar e interpretar imaxes e modelos que transmite a literatura escrita por mulleres.

6. Gozar da lectura como fonte de novos coñecementos e experiencias e como actividade prazenteira para o lecer.

7. Planificar e redactar cun grao suficiente de rigor e adecuación traballos sobre temas literarios, seguindo guións elaborados polo profesorado, e rea-

lizar exposicións orais correctas e coherentes sobre eles, tamén con axuda das tecnoloxías da información e da comunicación e de medios audiovisuais.

8. Saber utilizar de forma crítica as fontes bibliográficas adecuadas para o estudo da literatura, con axuda das tecnoloxías da información e a comunicación. Ser quen de transformar os coñecementos adquiridos.

9. Adquirir as destrezas de analizar, sintetizar, comprender, xulgar, valorar, transformar e crear un texto propio que demostren a asimilación de coñecementos sólidos sobre a literatura en xeral.

10. Analizar as relacións existentes entre obras significativas da literatura universal e obras musicais ou de calquera outra manifestación artística (ópera, cinema) a que serven como punto de partida. Establecer o diálogo entre literatura e imaxe, fundamentalmente imaxes cinematográficas: transcodificación.

Contidos.

Contidos comúns.

-Lectura e comentario de fragmentos, antoloxías ou obras completas de especial relevancia pertencentes a cada un dos períodos literarios.

-Relacións entre obras literarias e obras musicais, teatrais, cinematográficas, etc. Observación, recoñecemento ou comparación de pervivencias, adaptacións, tratamento diferenciado ou outras relacións. Selección e análise de exemplos representativos.

-Procura de información relativa aos puntos anteriores a través das tecnoloxías da información e da comunicación e máis da utilización activa da biblioteca escolar e doutras bibliotecas, así como o uso de medios audiovisuais que permitan a visión e a análise de filmes ou fragmentos significativos, a gravación de pequenas escenas ou representacións, e mesmo a creación ou recreación de pequenas pezas alusivas a obras, técnicas e ideas estéticas.

Da antigüidade á Idade Media.

-O papel das mitoloxías e da relixión nas orixes da literatura.

-Breve panorama das literaturas bíblica, grega e latina. O heroe clásico da traxedia e da épica. O papel dos personaxes femininos e masculinos.

-A narrativa medieval.

Renacemento e clasicismo.

-Contexto xeral. Os cambios do mundo e a nova visión do ser humano.

-A lírica do amor: o Petrarquismo. Oríxenes: a poesía trobadoresca e o Dolce Stil Nuovo.

-A narración en prosa. O nacemento do relato moderno.

-Teatro clásico europeo. O teatro isabelino en Inglaterra.

O Século das Luces.

-O desenvolvemento do espírito crítico: a Ilustración. A Enciclopedia. A prosa ilustrada.

-A novela europea no século XVIII.

A primeira metade do século XIX.

-A revolución romántica: conciencia histórica e novo sentido da ciencia.

-Poesía romántica. Novela histórica.

A segunda metade do século XIX.

-As innovacións filosóficas, científicas e técnicas e a súa influencia na creación literaria. Marx, Darwin e Freud.

-Da narrativa romántica ao realismo en Europa.

-Literatura e sociedade. Evolución dos temas e das técnicas narrativas do realismo.

-Principais novelistas da Europa do século XIX. Os personaxes femininos nalgúnhas das obras máis representativas.

-O nacemento da gran literatura norteamericana (1830-1890). Da experiencia vital á literatura. O renacemento do conto.

-O arranque da modernidade poética: o Simbolismo.

-A renovación do teatro europeo: un novo teatro e unhas novas formas de pensamento.

Os novos enfoques da literatura no século XX e as transformacións dos xéneros literarios.

-A crise do pensamento decimonónico e a cultura de fin de século. A creba da orde europea: a crise de 1914. As innovacións filosóficas, científicas e técnicas e a súa influencia na creación literaria. O Existencialismo e o Marxismo.

-A consolidación dunha nova forma de escribir na novela. O nacemento do heroe contemporáneo. A trama policíaca.

-As vangardas europeas. O Surrealismo.

-A literatura escrita por mulleres.

-A culminación da gran literatura americana. A xeración perdida.

-O teatro do absurdo e o teatro de compromiso.

A literatura e as outras artes: o cinema.

-Literatura e cinema. As adaptacións das grandes obras ao cinema. Estudo e comparación.

-O cinema como literatura: os grandes filmes e guións cinematográficos do século XX. O cine como arte literaria de masas.

-O teatro como espectáculo total.

-A canción moderna, os grandes poetas da canción.

Criterios de avaliación.

Os criterios de avaliación pretenden comprobar o desenvolvemento das capacidades seguintes:

1. Caracterizar algúns momentos importantes na evolución dos grandes xéneros literarios (narrativa, poesía, teatro), relacionándoos coas ideas estéticas dominantes e as transformacións artísticas e históricas.

O propósito deste criterio é comprobar que as alumnas e os alumnos saben explicar, mediante breves exposicións orais ou escritas, cambios significativos na concepción da literatura e dos xéneros, enmarcándoos no conxunto de circunstancias culturais que os rodean; é dicir, comprobar se establecen un nexo entre a literatura, as outras artes e a concepción do mundo que ten a sociedade nun momento de transformación.

2. Analizar e comentar obras breves e fragmentos significativos de distintas épocas, interpretando o seu contido de acordo cos coñecementos adquiridos sobre temas e formas literarias, así como sobre períodos e autores.

Preténdese valorar a capacidade para interpretar obras literarias de distintas épocas e autoría no seu contexto histórico, social e cultural, sinalando a presenza de determinados temas e motivos e a evolución no xeito de tratálos, relacionando aquelas con outras obras da mesma época ou de épocas diferentes e recoñecendo as características do xénero en que se inscriben e os tropos e procedementos retóricos máis usuais.

3. Realizar exposicións orais, debidamente planificadas, acerca dunha obra, de autoras, autores ou dunha época con axuda de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación, expresando as propias opinións e seguindo un esquema preparado previamente.

Con este criterio avaliarase a capacidade de planificar e realizar breves exposicións orais integrando os coñecementos literarios e lecturas. Valoraranse aspectos como a estruturación do contido, a argumentación das propias opinións, a consulta de fontes, a selección de información relevante e a utilización do rexistro apropiado e da terminoloxía literaria necesaria.

4. Realizar traballos de investigación a partir da lectura dunha obra significativa dunha época, seguindo un guión previamente establecido, interpretándoa en relación co seu contexto histórico e literario e efectuando unha valoración persoal. As fontes bibliográficas básicas serán proporcionadas polo profesor ou profesora, que guiará o proceso de documentación e de elaboración e mais propondrá temas de investigación axeitados ás posibilidades do alumnado.

Con este criterio quérese avaliar a capacidade de realizar un traballo persoal de investigación, interpretación e valoración a partir dunha obra significativa dunha época, lida na súa integridade, tanto no seu contido como no usos das formas literarias, relacionándoa co seu contexto histórico, social e literario e, de ser o caso, co significado e a relevancia do autor ou autora dela na época ou na historia da literatura. Valorarase a orixinalidade, a correcta utilización das fontes de información bibliográfica e a utilización axeitada das tecnoloxías da información e a comunicación.

5. Realizar, oralmente ou por escrito, valoracións en forma de ensaio das obras literarias como punto de encontro de ideas e sentimentos colectivos e como instrumentos para acrecentar o caudal da propia experiencia.

Preténdese comprobar o desenvolvemento dunha actitude aberta, consciente e interesada ante a literatura que debe verse non só como resultado dun esforzo artístico dalgúñas persoas, senón como reflexo das inquietudes humanas. Tal actitude pode observarse, ademais de por outros indicadores, como o interese pola lectura e pola actualidade literaria, por medio da explicación, oral ou escrita, ou do debate sobre a contribución do coñecemento dunha determinada obra literaria ao enriquecemento da propia personalidade e á comprensión do mundo interior e da sociedade.

6. Realizar análises comparativas de textos da literatura universal con outros da literatura galega e española da mesma época, pondo de manifesto as influencias, as coincidencias ou as diferenzas que existen entre eles.

Preténdese comprobar se o alumnado é capaz de establecer relacións entre os textos literarios da literatura universal e os da literatura galega e española que coñece, sinalando puntos de contacto no que se refire ás influencias mutuas e á expresión simultánea de parecidas preocupacións ante cuestións básicas de alcance universal. A análise permitirá, ademais, avaliar a capacidade de gozar da lectura como fonte de novos coñecementos e como actividade practicante para o lecer, subliñando os aspectos que se proxectaron noutros ámbitos culturais e artísticos, e pór de relevo as diferenzas estéticas existentes en determinados momentos.

7. Recoñecer a influencia dalgúns mitos e arquetipos creados pola literatura e o seu valor permanente na cultura universal. Recoñecer e criticar tamén estereotipos de xénero nos personaxes creados pola literatura.

Trátase de comprobar a capacidade de recoñecer a importancia cultural de determinados mitos e arquetipos ao longo da historia, a xestación de grandes caracteres que perviven no tempo e que se erixen en puntos de referencia colectivos. O alumnado debe achegar datos que subliñen a pegada deixada por mitos e personaxes universais como don Quixote, Romeo e Julieta, don Juan, etc. na herdanza cultural

da humanidade e debe preguntarse polas razóns da súa pervivencia na memoria. Comprobarase igualmente que recoñece de maneira crítica determinados papeis do masculino e do feminino nas obras literarias e contextualízalos.

8. Achegar exemplos de obras significativas da literatura universal adaptadas a outras manifestacións artísticas analizando nalgún deles a relación entre as diferentes linguaxes expresivas e os resultados obtidos.

O obxectivo é comprobar se o alumnado pode recoñecer a utilización das obras literarias como base doutras manifestacións artísticas e se é capaz de analizar as relacións entre elas, as súas semellanzas e diferenzas, facendo especial fincapé nos tipos de linguaxe que utilizan.

9. Participar, ordenadamente, nos debates e discusións que se realicen na clase sobre determinados aspectos dunha obra ou dun movemento.

Trátase de valorar o traballo diario, o interese, a tolerancia á hora de escoitar as opinións doutras persoas e a confianza para expresar as propias.

Orientacións metodolóxicas.

O enfoque metodolóxico de cada materia deberá contribuír a desenvolver o currículo desde a perspectiva dos obxectivos marcados e tendo en conta as súas características. Trátase de asegurar a máxima coherencia entre os principios e valores presentados e os que se porán en práctica no proceso educativo.

Na materia de literatura universal as propostas metodolóxicas que se consideran máis relevantes, a partir dos obxectivos fundamentais recollidos no segundo punto do currículo, son as seguintes:

-Facilitar e impulsar o traballo autónomo das alumnas e dos alumnos e, ao mesmo tempo, estimular as súas capacidades para o traballo en equipo; potenciar as técnicas de documentación e investigación e as aplicacións e transferencias do aprendido.

-Favorecer situacións de aprendizaxe contextualizadas e abertas que lle permitan ao alumnado achegarse ao coñecemento de clásicos universais.

-Buscar información, interpretala e reutilizala para a elaboración de textos propios, orais e escritos. Promover a utilización das TIC e das bibliotecas como ferramentas e espazos de recursos. Ademais, potenciarase a utilización de formatos dixitais na realización de tarefas e na presentación dos traballos.

-Traballo e aprendizaxe en grupo.